

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

філологічний

(назва інституту/факультету)

Кафедра _____ філософії та культурології _____
(назва кафедри)

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Соціологія економіки і праці

(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма _____ **Соціальне забезпечення** _____
(назва програми)

Спеціальність 23 Соціальна робота
(вказати: код, назва)

Галузь знань 232 – соціальне забезпечення
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання _____ українська _____
(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: канд. соціол. н., доцент кафедри філософії та культурології Медіна Т. В. _____

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів)

[http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[3719\]\[caf_pers_id\]=717&commands\[3719\]=item](http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[3719][caf_pers_id]=717&commands[3719]=item) (посилання на сторінку кафедри з інформацією про викладача (-ів))

Контактний тел. +38 (095) 701-05-56, +38 (068) 474-57-08

E-mail: t.medina@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні консультації: середа, 14.40-16.00

Онлайн-консультації: Розклад консультації. середа, 17.30

Очні консультації: за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна "Соціологія економіки та праці" спрямована на вивчення соціальних аспектів економічного життя суспільства та праці. Курс забезпечує глибоке розуміння того, як економічні процеси впливають на структуру суспільства, його соціальні інститути та повсякденне життя людей. Студенти досліджують різні теоретичні підходи до аналізу економічних відносин та праці, вивчають соціальні зміни, викликані глобалізацією, технологічним прогресом, а також динаміку ринку праці та соціальні наслідки економічних криз.

2. Мета навчальної дисципліни: ознайомити студентів з ключовими підходами до вивчення економіки як соціального інституту; з загальними принципами соціологічного аналізу економічної поведінки й економічної свідомості різних соціальних груп і спільнот.

Завдання:

- Познайтись з етапами та проблемами становлення економічної соціології; визначити особливості соціологічного підходу до аналізу економічної поведінки;
- з'ясувати еволюцію економічних інститутів суспільства та їх вплив на соціальну стратифікацію;
- проаналізувати роль культурних факторів у розвитку економіки; особливості формування соціально-економічних відносин, стереотипів сприйняття та реакції людей на економічні перетворення в суспільстві; зміст, структуру, функції, види, мотиви економічної поведінки; трансформації інституту власності;
- ознайомити студентів з методами і формами соціальної регуляції економічної поведінки суб'єктів; з'ясувати механізми залучення соціальних груп до активного та пасивного зайняття бізнесом;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- ✧ основні категорії, поняття, терміни економічної соціології;
- ✧ основні соціологічні концепції економіки;
- ✧ специфіку соціокультурної детермінації економічної поведінки;
- ✧ основні моделі зайнятості в сучасному світі;
- ✧ поведінку людей на ринку праці, адаптацію та соціальні наслідки втрати роботи; канали, механізми і форми працевлаштування;
- ✧ основні методи соціологічного дослідження економічної поведінки.

вміти:

- ✧ аналізувати соціально-економічну структуру суспільства, соціологічну інформацію щодо економічної поведінки суб'єктів, розвитку економічних інститутів;
- ✧ давати характеристику основних соціально-економічних груп у сучасному суспільстві, розкрити особливості їх економічної мобільності; аналізувати соціальні проблеми функціонування й розвитку економіки;
- ✧ вивчати ставлення різних соціальних груп до соціально-економічних перетворень у суспільстві.

1. Теоретичний зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Особливості економічної соціології як галузі наукового знання

Тема 1. Економічна соціологія: проблеми становлення і розвитку

1. Соціологія економіки чи економічна соціологія?
2. Об'єкт, предмет і функції соціології економіки.
3. Закони та категорії соціології економіки.
4. Головні етапи розвитку соціології економіки.

Тема 2. Соціальні засади господарської діяльності

1. Базові типи соціальних відносин та особливості господарського життя
2. Господарське життя в традиційних суспільствах
3. Господарське життя в суспільствах з домінуванням безособових ("речових")

соціальних відносин

4. Соціальні відносини в господарських організаціях

Тема 3. Соціально-економічна структура суспільства

1. Економічна стратифікація: об'єктивні і суб'єктивні виміри. Соціально-економічні групи: критерії визначення.
2. Економічна мобільність: визначення поняття, його операціоналізація.
3. Сприйняття соціально-економічних груп в громадській свідомості.
4. Соціологічний аналіз конкретних соціально-економічних груп в сучасному українському суспільстві. Середній клас і його економічний потенціал.

Тема 4. Соціальні інститути економіки

1. Соціальні інститути в економіці: родові ознаки.
2. Господарчі соціальні інститути.

Тема 5. Економічна поведінка: соціологічний аналіз

1. Поведіковий підхід до аналізу економічних процесів, М.Вебер – засновник поведінкового підходу в соціології. В.Парето про структуру економічної поведінки.
2. Визначення економічної поведінки. Структурні компоненти економічної поведінки.
3. Типи і види економічної поведінки, їх особливості. Дистрибутивна поведінка, виробнича, обмінні, споживча економічна поведінка.
4. Модели економічної поведінки. Монітарна, маркетингова, інноваційна поведінка індивіда в економічній сфері.

Тема 6. Соціологія грошей

1. Гроші як соціальний інститут. Соціальні функції грошей.
2. Ставлення до грошей різних соціальних груп.
3. Гроші як мірило відносин між людьми і країнами. Вплив грошей на формування особистості. Грошові типи особистості.
4. Грошова культура сучасних суспільств. Проблеми соціального захисту грошових заощаджень населення.

Тема 7. Соціологія підприємництва

1. Соціокультурні моделі підприємницької поведінки. Місце підприємця в ринковій економіці.
2. Природа підприємницької діяльності. Суть та типові організаційні форми підприємництва.
3. Методи соціологічного вивчення підприємницької поведінки. Зміст, типи та механізми формування підприємницької культури.
4. Підприємництво і економічна свобода. Підприємництво і ризик. Функції та види економічного ризику. Соціологічне забезпечення ризик-менеджменту.
5. Динаміка підприємницької активності в сучасній Україні.

Тема 8. Соціологія споживання

1. Суспільство споживання та його основні тенденції. Місце споживання серед цінностей суспільства, класу, групи, особистості.
2. Споживання і стиль життя. Розвиток інститутів споживання.
3. Споживач: соціальний тип, статус, потенціал. Проблема формування та виховання споживача.
4. Співвідношення між працею і споживанням у різних суспільствах. Особливості рішень споживача в різному соціокультурному середовищі (сім'я, група, клас).
5. Моделі споживчої поведінки в сучасному світі. Перехід від суспільства масового споживання до цивілізації оптимального споживання. Споживання і соціальна диференціація.

Тема 9. Економічна культура

1. Економічний аспект культури.
2. Сутність та особливості економічної культури.
3. Економічна культура як регулятор економічної поведінки.
4. Радянська та пострадянська економічні культури.

Тема 10. Соціологічний аналіз господарських ідеологій

1. Поняття, основні риси та рівні господарської ідеології.
2. Види господарських ідеологій.
3. Лібералізм.
4. Консерватизм.
5. Соціалізм.

Змістовий модуль 2. Соціологія праці як галузь соціологічної науки**Тема 1. Предметна сфера соціології праці. Історія розвитку соціології праці**

1. Предмет і об'єкт соціології праці. Головні завдання, мета та функції соціології праці.
2. Зв'язок соціології праці з дисциплінами про працю несоціологічного профілю та соціологічного профілю.
3. Закони і основні категорії соціології праці.
4. Основні передумови виникнення соціології праці. Етапи становлення галузевої соціологічної теорії.

Тема 2. Праця в історичній перспективі. Соціальна сутність праці.

1. Праця як першопричина розвитку людини. Праця як соціологічна категорія, її суспільне значення, види та функції.
2. Праця в традиційному суспільстві. Індустріальне суспільство як суспільство праці.
3. Праця в постіндустріальному суспільстві.
4. Майбутнє праці.

Тема 3. Ринок праці: формування і розвиток. Проблеми зайнятості і безробіття

1. Поняття ринку праці. Ціна робочої сили.
2. Первинний і вторинний ринок.
3. Поняття безробіття, його причини, функції та форми. Наслідки безробіття.
4. Роль соціологічних досліджень у підвищенні ефективності роботи служби зайнятості.

Тема 4. Ставлення до праці та задоволеність нею як найважливіші характеристики трудового процесу

1. Поняття ставлення до праці. Типи ставлення до праці.
2. Структура та аналіз чинників, що впливають на ставлення до праці.
3. Емпіричні показники ставлення до праці.
4. Проблеми та протиріччя у ставленні до праці в сучасному українському суспільстві. - Соціальна сутність задоволеності працею, її структура, фактори та емпіричні індикатори.

Тема 5. Професійна стратифікація та трудова мобільність

1. Поняття професійної стратифікації, її основні форми.
2. Основні чинники та функції трудової мобільності.
3. Типології трудової мобільності.

Структура навчальної дисципліни

[illegible]

[illegible]

Тема 4. Ставлення до праці та задоволеність нею як найважливіші характеристики трудового процесу		2	1									
Тема 5. Професійна стратифікація та трудова мобільність		1	2									
Разом за змістовим модулем 1		7										
Усього годин		15	15									

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Особливості економічної соціології як галузі наукового знання	
1	Економічна соціологія: проблеми становлення і розвитку	2
1	Бідність і багатство як фактори соціально-економічної стратифікації	2
1	Економічна культура як предмет соціологічного вивчення	2
5	Взаємозв'язок економіки та політики	2
6	Господарська система України	2
	Змістовий модуль 2. Соціологія праці як галузь соціологічної науки	
1	Предметна сфера соціології праці	2
2	Мотивація та стимулювання трудової діяльності	2
3	Трудова адаптація та трудовий конфлікт. Соціальний контроль у сфері праці	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1 модуль		
1	Економічна соціологія: проблеми становлення і розвитку	8
2	Економіко-соціологічні ідеї у працях соціологів і економістів XIX – XX ст.	8
3	Соціальні характеристики сучасних економічних систем	10
4	Соціально-економічна структура суспільства	6
5	Економічна культура і економічна свідомість	10
6	Соціологія грошей	10
7	Соціологія економічної поведінки	10
8	Соціологія підприємництва	8
9	Соціологія споживання	9
10	Соціологія зайнятості	9
2 модуль		
1	Становлення соціології праці як самостійної дисципліни	
2	Ринок праці як предмет соціологічного вивчення	
3	Трудова поведінка	
4	Задоволеність працею як предмет соціологічного вивчення	
5	Трудова адаптація і трудовий конфлікт	

8. Індивідуальні завдання

1 модуль

1. Підготуйте виступ для участі в дискусії на теми:

Н. Дж. Смелзер про предмет та проблеми розвитку економічної соціології.

Структура економічної соціології.

Перспективи розвитку економічної соціології у XXI ст.

К. Маркс та М. Вебер про взаємовідносини між економічною діяльністю та соціокультурними структурами суспільства: порівняльний аналіз.

Соціальна економіка М. Вебера.

Дослідження впливу соціальних інститутів на економічне життя суспільства (Т.Веблен).

Економіка і релігія (Л. Brentano, М. Вебер).

Гроші як соціокультурне явище (Г. Зіммель).

Розподіл праці з погляду соціології (Е. Дюркгейм).

Соціальна структура і ролі в економіці капіталізму (В. Зомбарт, Й. Шумпетер).

Політика і економіка (Д. Кейнс).

Соціальна критика ринкової економіки К. Поланьї.

Ринок і свобода особистості у працях Ф. Хайєка.

2. Підготуйте повідомлення за обраною тематикою:

Критерії визначення конкретних соціально-економічних груп та їх соціологічна характеристика.

Трансформація соціальної структури та її вплив на економічні відносини у суспільстві.

Маргінальні групи в соціально-економічній структурі сучасного українського суспільства.

Соціальна ідентичність найманих працівників сучасної України.

Економічна мобільність як фактор розвитку суспільства.

Сітьові практики і їх роль у формуванні ринкової економіки в Україні.

Менеджери як соціально-економічна група: проблеми становлення і розвитку в сучасній Україні.

Соціологічний портрет сучасного українського робітника.

Місце і роль інтелігенції та службовців в соціально-економічній структурі сучасного українського суспільства.

Роль економічної ідеології груп у кризовому суспільстві.

Соціологічний аналіз економічної ідеології груп в сучасній Україні.

Майново-дохідні соціальні ідентифікації людей в умовах трансформації українського суспільства.

К. Маркс і Г. Зіммель про функції грошей і їх роль у розвитку суспільства.

Грошова культура сучасних суспільств.

Соціальні функції грошей.

Форми накопичення грошей різними соціальними групами, їх збереження та використання.

Експансія грошової культури у пострадянських суспільствах.

Довіра населення до економічних, фінансових інститутів структур.

Деструктивні форми економічної поведінки, їх класифікація, соціологічні характеристики.

Соціокультурний механізм трансформації економічної свідомості і поведінки.

Гендерні проблеми в неформальній економіці.

Тіньова підприємливість як різновид соціально-економічної поведінки.

Фінансова поведінка різних соціальних груп України.

Малі групи в економічному житті суспільства: історія і сучасність.

Поведінські стратегії і соціально-економічна адаптація населення України.

Ціннісні орієнтації українських підприємців.

Соціальна самоідентифікація підприємців.

Неформальна економіка і позаконтрактні відносини в бізнесі

Економіко-соціологічний аналіз етнічного підприємництва.

Філантропічне підприємництво.

Імідж підприємця в громадській свідомості.

Ризик у сучасному бізнесі і соціологічне забезпечення ризик-менеджменту.

Бізнес-діяльність як фактор трансформації соціальної структури українського суспільства.

Основні риси і соціальні умови діяльності підприємців малого бізнесу.

Особливості положення різних груп у малому підприємстві.

Соціологічне забезпечення діяльності товариств споживачів у сучасній Україні.

Споживання в умовах глобалізації.

Сучасна людина і система речей: структуралізм в аналізі споживання (Ж. Бодрійяр).

Демонстративне споживання і його соціально-економічні наслідки.

Ідеологія споживання.

Масове споживання як соціальний інститут.

Сітьовий маркетинг в соціологічній системі координат.

Соціальний захист прав споживачів: соціологічний аспект.

Динаміка зайнятості в сучасній Україні.

Проблеми працевлаштування соціально вразливих груп населення.

Трипартизм на ринку праці.

Адаптація і соціальні наслідки втрати людиною роботи.

Канали, механізми і форми працевлаштування в сучасному українському суспільстві.

Безробітні: моделі поведінки на ринку праці.

Проблеми подолання гендерних асиметрій на ринку праці і в сфері зайнятості.

2 модуль

1. Підготуйте есе на тему: “Роль праці в процесі соціалізації особистості”.
2. Підготуйте реферативний огляд статті Молевич Е.Ф. “Труд как объект и предмет исследований общей социологии”.
3. Складіть порівняльну таблицю етапів розвитку соціології праці.
4. Підготуйте реферат на тему: “Соціологічні проблеми праці в творчості М. Вебера”.
5. Підготуйте реферативний огляд праці Іноземцева В.Л. “За десять лет. К концепции постэкономического общества”.
6. Зробити реферативний огляд праці Ф.Енгельса „Роль праці в процесі перетворення мавпи на людину”.
7. На основі даних Центру зайнятості зробіть аналіз стану зайнятості та безробіття у Чернівецькій області.
8. Напишіть есе на тему: “Механізм соціального контролю у вищому навчальному закладі як трудовій організації”.
9. Підготувати у вигляді таблиці і охарактеризувати стратегії стимулювання праці у світовій практиці.
10. Напишіть есе на тему: “Стимулювання трудової діяльності студентів ВНЗ”.
11. Напишіть есе на тему: “Проблеми трудової адаптації молоді”.

9. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, консультації

10. Методи контролю

Виконання практичних і ситуаційних завдань. Письмовий екзамен у формі тестів та завдань.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота															Підсумковий	Сума
Модуль 1										Модуль 2					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-71	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Хижняк Л.М. Економічна соціологія: навчально-методична розробка для студентів соціологічного факультету. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 66 с.
2. Ситуаційні завдання.
3. Практичні завдання.
4. Тестові завдання.

13. Рекомендована література

Базова

ПІДРУЧНИКИ. НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Вакуленко С.М. Соціологія праці: Навч.-метод.посіб. – К.: Знання, 2008. – 262 с.

2. Дворецька Г.В. Соціологія праці: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2001. - С. 290-319.
3. Лукашевич М.Л. Соціологія праці: Підручник. - К.: Либідь, 2004.- 440 с.
4. Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія праці: Навч. посіб. - Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2001. - 303 с.

ПЕРШОДЖЕРЕЛА

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 269 с.

Допоміжна

1. Беленок О. Випробування ринком: віковий зріз громадської думки // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін /за ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – С. 242-249.
2. Лукашевич М. П. Соціологія економіки: Підручник. – К.: Каравела, 2005. – 288 с.

МОНОГРАФІЇ. СТАТТІ

3. Валерстайн І. Демократія, капіталізм, трансформація // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 72 – 85.
4. Войтович С. О. Соціальні інститути суспільства: рід, влада, власність. – К.: Інститут соціології НАН України, 1998. – 170 с.
5. Економічна соціологія: Навч. посібник / За ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка. – К.: Інститут соціології НАН України, 1997. – 276 с.
6. Єфременко Т. Фінансова поведінка населення України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 165 – 175.
7. Лисенко О. Динаміка економічних орієнтацій населення України / О. Лисенко, Г. Чепурко // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін /за ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – С. 234-241.
8. Ложкін Г., Спасенников В., Комаровська В. Особливості та структура економічної свідомості суб'єктів соціального простору // Соціальна психологія. – 2004. – № 1. – С. 8 – 16.
9. Нельга Т. О. Українське підприємництво: історичні передумови й соціокультурні детермінанти // Філософська і соціолог. думка. – 1994. – № 7. – С. 81 – 89.
10. Пачковський Ю. Ф. Соціопсихологія підприємницької діяльності і поведінки. – Львів: Світ, 2000. – 272 с.
11. Пилипенко В. Є. Соціологія підприємництва / В. Є. Пилипенко, І. П. Шевель. – К., 1997. – 104 с.
12. Пилипенко В. Економічна свідомість і культура населення в період ринкової трансформації суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 197 – 206.
13. Рєзник В. Приватні власники чинників виробництва: стан соціальної легітимності // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін /за ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – С. 212-219.

14. Сакс Д. Економіка перехідного періоду: Уроки для України / Д. Сакс, О. Пивоварський. – К.: Основи, 1996. – 348 с.
15. Сірий Є. В. Соціологія підприємництва / Є. В. Сірий, С. А. Фареник. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2000. – 258 с.
16. Суїменко Є. Економічна поведінка: експлікація поняття і типологічна характеристика // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 168 – 189.
17. Суїменко Є., Петрушина Т. Споживання як віддзеркалення реального рівня життя // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін /за ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – С. 220-233.
18. Суковата В. Стереотипи підприємництва у масовій свідомості // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 134 – 143.
19. Тарасенко В. І. Споживання і споживацтво. – К.: Політвидав України, 1988. – 152 с.
20. Хижняк Л. М. “Грошова культура” в соціологічному вимірі // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. – Х.: Видавничий центр Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2002. – С. 350 – 352.
21. Шніцер Н. Порівняння економічних систем / Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 520 с.
22. Martinelli A., Smelser N. J. Economy and Society. – Bristol, 1990.
23. Swedberg R., Smelser N. The Handbook of Economic Sociology. – Princeton, 1994.

13. *ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ*

- <http://www.ecsoc.msses.ru/Mag.html> – електронний журнал "Экономическая социология".
- <http://www.wciom.ru/vciom/magazine/descript/bottom.asp> – інформаційний бюлетень Всеросійського центру вивчення суспільної думки "Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены".
- http://www.isras.rssi.ru/R_SocIs.htm – журнал "Социологические исследования".
- <http://www.nir.ru/socio/scipubl/4M.htm> – журнал "Социология: методология, методы, математические модели".
- <http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm> – "Социологический журнал".
- <http://www-psb.ad-sbras.nsc.ru/regw.htm> – журнал "Регион: экономика и социология".